

אנשכולות

הסלון השבועי של מנוחיו "ישבת כרם ביבנה"

"לזכר עולם יהיה צדיק" לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל נלב"ע ב' באדר א' התשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

ונשלמה פרים שפתינו

המשגיח, הרבאברהם ריבלין שליט"א

פרשת "זילך"
ה' בתשרי ה'תשס"ט
ג'ליון מס' 76
(שנה שנייה)

זמני השבת

ת"א	ת"ס	
18.02	17.41	הדלקת נרות
18.58	18.56	צאת השבת

צעילי גשמת

סבי זקני ר' אברהם אבא פקטר הי"ד
בן מוה"ר אהרן לפידות זצ"ל
ויוגתו מרת רויה פיגל פקטר הי"ד
בת ר' יעקב גולדשטיין זצ"ל
אשר נרצחו בידי בני עוולה בשואת אירופה
יום הזיכרון נקבע ל' בתשרי
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י מוטי פקטר (ד')

צעילי גשמת

דודי ר' יוסף חי ז"ל
בן מרים הי"ו
נלב"ע ב' בתשרי ה'תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י דניאל סגרון (ד')

שני הפסוקים הראשונים בהפטרות השבוע עוסקים בשני רבדים של תשובה. "שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוונך" מדבר בתשובה מיראה. כך עולה מדברי ר"ל בגמרא ביומא פו: על פסוקנו, "גדולה תשובה שזדונות נעשות כשגגות" וזהו לפי דברי הגמרא שם בשובה מיראה. הפסוק השני: "קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו כליו כל תשא עוון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו" מדבר בסוג תשובה אחרת – הלא היא תשובה מאהבה. לפי"ז מסביר המלבי"ם מדוע בפסוק הראשון כתוב "שובה ישראל עד ה'" – "מילת עד מציין שה' עומד רחוק מהם". אבל בפסוק השני "ושובו אל ה'" – "והיא התשובה מאהבה... שבו לאהבתו ועבודתו בכל לב". הברדל נוסף הנובע מההבחנה הנ"ל שבפסוק הראשון מוזכר "כי כשלת בעוונך" – והיית כשווג וכאנוס" אבל בשלב השני "קחו עמכם דברים" – תוסיפו להיטיב מעשיכם להבא ולעשות תשובה מאהבה... ע"י שיראו זכויותיהם וצדקותיהם שיקחו עמהם לדבר זכות עליהם" לא רק סור מרע אלא גם עשה טוב.

לפי זה מסביר המלבי"ם גם את הביטוי הנוסף בפסוק השני "אמרו אליו כל תשא עוון וקח טוב" כי בתשובה מאהבה נמחה כל עוון ולא רק חלקו בנגוד לתשובה מיראה שלא נמחה כל העוון ויש עדין פגם השגגה. ומכיוון שבתשובה מאהבה המעשים הרעים הנפכים לטובים (וקח טוב) לכן גם יכופר העוון באמירת דברים בעלמא (שפתינו), בניגוד לתשובה מיראה שעדין צריכה קורבנות לכפרת השגגה (פרים).

מרן ראש הישיבה זצ"ל הוסיף להסביר לפי חלוק זה מדוע בפסוק הראשון מופיע שם כפול של מידת הדין ומידת הרחמים - "עד ה' אלוקיך" בנגוד להזכרת שם הרחמים לבדו בפסוק השני – "ושובו אל ה'". כי בתשובה מיראה מי שלא שב מעורר עליו מידת הדין כי לא ניצל את שעת הרחמים, משא"כ מי של שב מאהבה עדיין תשובת היראה בידו. וכן הסביר מדוע הפסוק הראשון מדבר בלשון יחיד "שובה" שהרי תשובה מיראה היא לעולם עסקו של הפרט, והפסוק השני אמור בלשון רבים "ושובו" שהרי תשובה מאהבה – תשובה לצורך הכלל היא. להשלמת דברים אלו נוסף רעיון קצר מדוע נאמר שילום הפרים בתפילה, רק בפסוק השני בתשובה מאהבה, ולא בתשובה מיראה המצוינת בפסוק הראשון. הרעיון מבוסס על היסוד של בעל ה"נפש החיים" בעניין תפילת ראש השנה.

ר' חיים מאריך שם להדגיש שתפילת ראש השנה (ובעצם תפילת כל השנה) היא רק "להוסיף תת כח בהעולמות הקדושים... ולא על ענייני וצרכי עצמו כלל ענייני הוראות בנוסח תפילת ר"ה שהוא מסודר מראשו עד סופו רק לכבוד מלכותו ית"ש שתתעלה כבתחילה...". אחת ההוכחות שמביא ר' חיים קשורה לפסוקנו. ידועים דברי הגמרא: "ריב"ל אמר תפילות כנגד תמידים תקנום" (ברכות כו:). ובמדרש מצאנו: "ונשלמה פרים שפתינו – אמרו ישראל: רבש"ע בזמן שבהמ"ק קיים היינו מקריבים קרבן ומתכפר. ועכשיו אין בידנו אלא תפילה" (במד"ר י"ח, י"ז). ולפי"ז פירשו כאן המפרשים "ונשלמה פרים שפתינו" – שהיה לנו להקריב לפניך – נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו". ומעיר ר' חיים שגם מכאן ראייה ליסוד שלו שהתפילה מחויבת להיות כלפי צער גלות השכינה שהרי "תפילות נגד תמידים תיקנום, שהיו עולות וכליל לאישים כולה לגבוה סלקא ולא היה בהם חלק הדיוט כלל".

והנה ענין זה של תפילה על צער גלות השכינה שכולה סלקא לגבוה ואין בה חלק לצרכי האדם, בודאי שהיא נובעת מאהבת הבורא. שהרי מי שעובד את בוראו מיראה תתאה, בעצם דואג לעצמו, ועל צרכיו שלו הוא מתפלל. אשר על כן "ונשלמה פרים שפתינו" הרומו לעבודת התמידין שכולה סלקא לגבוה, ולתמורתם בתפילה על צער גלות השכינה, נמצא רק בפסוק השני המדבר על תשובה מאהבה. ויה"ר שנוכה לתשובה ולעבודה בדרגה זו, ולואי שבנתיים נצליה גם בתשובה ועבודה מיראה.

התוקע לחבירו באוזנו

ר' אליעזר מגן

הנימוק"י בבב"ק (יח.) מביא את הרמ"ה שסובר שהסלע ששנינו במשנתנו הוא עבור דמי צערו ובושתו ומיירי בדלא אפסדיה מידי אחרינא, אבל במקום שיש גם נזק, ריפוי ושבת שיימנן ליה ונותן לו גם את זה. ולדעת הרמ"ה שם התוקע לחבירו לאו תקיעה כפה היא אלא ביד שהכהו באגרופו (וממילא מובן מדוע הסלע הוא עבור צערו ובושתו, מכיוון שהכהו ממש בידו).

אבל הרשב"א בשם ר"ח חולק וסובר שהתוקע לחבירו היינו בקול, שאחז בו ותקע לו באוזנו ולא ביד כדאמרינן (צא.) אחזו ותקע בו חייב, ובה מיירי המשנה, ולא מיירי בחרשו כי אם חרשו חייבי דמי כולו (כמש"כ בדף פה:) וזה כפירוש השני ברש"י.

והוסיף הנימוק"י: "מיהו כתבו הגאונים ז"ל דמנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו בדבר הראוי לו".

יש לברר את עצם החיוב של החובל בחבירו – האם זה חלק מדין נזקי ממון ומהפרשה של מכה בהמה ישלמנה, דמה לי הזיק את ממון ומה לי הזיק את גופו, וכמו שבמזיק את ממון מתחייב ה"ה במזיק את גופו, או שנאמר שההלכה של נזקי ממון שייכת רק בהזיקו ממון כמו במכה נפש בהמה, ולא שייך בחובל באדם, ולחובל יש פרשה מיוחדת בתורה – "כי יתן מום בעמיתו"?

נכתב בקונטרסי השיעורים (הרב גוסטמאן) שבספק זה נחלקו רש"י ונמוק"י עם הרא"ש במשנה בדף פג: "החובל בחבירו חייב בחמישה דברים בנזק, צער, ריפוי, שבת ובושת", שרש"י ונמוק"י סברי כהצד הראשון, שחבלה הוא פרט מנזקי ממון ולכן כשהמשנה אומרת "שמין אותו כמה היה יפה וכמה הוא יפה" כתבו "שהרי הזיקו והפסידו ממון זה, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי", כלומר שחבלה בגוף האדם היא כמו חבלה בממונו וממילא ישומו אותו ג"כ כמו עבד עברי שמכיוון שהניזק הוא בן חורין איך שייך לומר שהזיקו עבדות של עבד כנעני.

אבל הרא"ש סובר שלחבלה אין קשר לנזקי ממון אלא היא פרשה מיוחדת ושמין אותו בשומא כמה היה שווה וכמה עכשיו שווה, ולכן צריך לשום אותו ג"כ כמו עבד כנעני.

ופסק הרמב"ם (הל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ח): "יש הכאות רבות שיש בהן ביזוי וצער מעט ואין בהם נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים, ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת והריפוי והשבת, בין צריך לרפואה ושבת ובין לא צריך". ופסק שהתוקע היינו בכפו. השו"ע פסק כהרמב"ם שתוקע היינו בכפו (ולא בקול) והביא את הרמב"ם כלשונו.

והסביר הסמ"ע שלשו"ע אף אם יש מחמת המכה עוד הוצאת ממון של ריפוי או שבת א"צ לשלם לו יותר, שהכל כלול כבר בקנס שקבעו חכמים, והביא את דעת מורו (וכן סובר רש"י) שחולק שדמים הללו אינם בשביל ריפוי ושבת, אלא רק בשביל הצער והבושת, ואם יש ריפוי ושבת משלם גם אותם מלבד הדמים שקבעו חכמים, ובהן חז"ל לא יכלו לתת קצבה.

הגמרא בב"ק (לז.) מספרת: "חנן בישא תקע ליה לההוא גברא. אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא. הוה ליה זוזא מכא (צורתו פחותה) בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא, לה הוה משתקיל מיניה (לא הצליח לפורטו) תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה".

המקור לחיוב תשלומים במקרה הנ"ל הוא מהמשנה בב"ק צ. – "התוקע לחבירו נותן לו סלע. ר' יהודה אומר משום ר' יוסי הגלילי מנה. סטרו נותן לו מאתיים זוז, לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז, צרם באוזנו, תלש בשערו, רקק והגיע בו רוקו, העביר טליתו ממנו... נותן לו ארבע מאות זוז".

בהבנה ראשונה מבינים שהתוקע לחבירו הכוונה תוקע בקול, כמו תקיעת שופר, וראיה לדבר שם בהמשך המשנה ישנו היזק נוסף שעושה לחבירו באוזנו והוא – "צרם באוזנו", ולכן יש להסביר את הרישא בתוקע בקול. אלא שרש"י במשנה מביא ב' פירושים לתוקע באוזנו: "הכהו על אוזנו לשון מורי. ל"א תוקע ממש", וגם לצרם באוזנו מביא רש"י ב' פירושים – "משך, ובכורות שמעתי לשון פוגם", ובפירושו על הרי"ף מבאר רש"י שצרם היינו נקב באוזנו.

נראה לומר שההבדל בין התוקע לחבירו שמתחייב רק מנה או סלע לבין צרם באוזנו שבו מתחייב ארבע מאות זוז הוא שבתוקע המזיק לא מזיק בצורה ישירה ("ע"פ הפירוש שתוקע הכוונה בקול) ואילו בצרם באוזנו ההיזק הוא ישירות מהמזיק, וראיה לדבר מדף צא. – "תקע באוזנו וחירשו פטור, אחזו ותקע באוזנו וחירשו חייב", ומסביר רש"י דבאחזו חייב כיוון שזה "מעשה דידיה".

אך קשה, מה עם שאר הדברים שהמזיק מתחייב לניזק – נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת?

ועוד, דבסנהדרין (נח:) איתא: "המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע... זעירי אומר נקרא חוטא... רב הונא אומר תיקצץ ידו שנאמר וזרוע רמה תשבר. רב הונא קץ ידא. ר"א אומר אין לו תקנה אלא קבורה".

וקשה, אמאי רב הונא קצץ ידו, מה זה שונה ממושך בשערו, וסוטר ופוגם באוזנו במשנה לעיל שהקנס הוא ארבע מאות זוז? ועוד, שבפוגם באוזנו יש נזק (כמו שפירש"י שהוא נוקב באוזנו) ובמגביה ידו על חבירו אין נזק?

רש"י על אתר מבאר שרב הונא קצץ ידו של אדם שהיה רגיל להכות את חבירו וקנסו בכך כדאיתא בסנהדרין (מו:): "בי"ד מכין ועונשין שלא מן התורה לעשות סייג וגדר לדבר".

והוסיף עליו תוס' (ד"ה קץ ידא): "וי"ל דדינא הוא דהא מקרא דריש – וזרוע רמה תשבר". ומה שקשה על רב הונא למה בסנהדרין רצץ ידו ואילו בב"ק במקרה של חנן בישא רב הונא בעצמו חייבו רק פלגא דזוזא, מתרץ תוס' "שאני הכא דמועד ורגיל בכך היה להכות באגרופו, דדיניה הוא בכך".

יוצא מהנ"ל שהחיוב של תקע באוזנו הוא פלגא דזוזא, אא"כ אותו אדם רגיל להזיק, ואז בי"ד יכולים לחייב אותו יותר מזה, אך עדיין לא ראינו מה עם החמישה דברים שהמזיק חייב בהם?

הבדלה במוצ"ש ותוספת יום כיפור

הרב בציון אלגזי שליט"א

להסתפק האם מי שנעשה בר מצווה במוצ"ש יהיה חייב בהבדלה. האם נאמר דכין דלא היה מוזהר על שבת אין חייב בהבדלה, או שנאמר שכיוון שבמצואות היה שבת, הוא שייך לעניין הזה. ואף דלגבי קטן שהגדיל במוצאי יו"כ כתב החתם סופר שאינו חייב בתוספת יו"כ, שאני התם דלא היה שייך במצוות יו"כ ולכן אין שייך גם בתוספת. אך לעניין הבדלה במוצ"ש הסתפקו האחרונים. ויש להבין מאי שנא הבדלה מתוספת יו"כ?

התשובה בשבוע הבא א"ה

תשובה לשבוע שעבר: שאלנו, מדוע אם ציפה את השופר בזהב במקום הנחת פיו חוצץ, הרי כל לנאותו אינו חוצץ. ותיירץ הגר"ח קנייבסקי שמאחר והזהב מתכסה בפיו בשעת התקיעה, אין זה נקרא לנאותו. וכעין מה שכתבו התוס' (מנחות לב:): שתפילין אינן צריכות שרטוט מפני שהן מכוסים.

ברכת שהחיינו בהדלקת נרות יו"ט

שמואל בקר (ח')

הרב יודלביץ' מחזק את המנהג לברך זמן בשעת ההדלקה מדברי השל"ה שצריך לכוין בשהחיינו של מגילה אסתר לפטור את שאר מצוות היום. והמג"א אומר שמי שאין לו מגילה לא יברך שהחיינו על שאר מצוות היום של פורים, דמשלוח מנות הוא דבר שעושים בכל יום ולכן אין לברך עליו שהחיינו. א"כ נחלקו מהו הדין בדבר המצוי בכל יום (וכמו כן הדה"נ) ואם היה ברור לנו כדעת השל"ה היינו יכולים לברך שהחיינו בין ברכת המצווה להדלקה, ורק משום דמיספקא לנו כדעת מי ההלכה אין לברך שם משום הפסק. והיעב"ץ סבר כהמג"א, אבל יתכן שקיי"ל כדעת השל"ה. וכן יכולה, לדעתו, לענות אמן אחר קידוש של בעלה, מכיוון שיש חיבוב מצווה לקיים מצווה כמה פעמים¹¹ וא"כ הוא הדין בברכות, אולם שם יש איסור ברכה לבטלה ("לא תשא"), אבל כאשר בעלה מברך אין כאן ברכה לבטלה. ועפ"ד הוא מיישב את מנהג לקיחת הפרי בליל שני של רה"ש ע"מ לצאת יד"ח ברכת שהחיינו לכו"ע (דהרי אם לא בעי שהחיינו הווי הפסק)¹². וה"ה לגבי תקיעת שופר ביום שני דר"ה.

ויש להקשות על דבריו:

חדא – יתכן שהמג"א אינו חולק על השל"ה ושניהם מסכימים שיש לכוין בברכת שהחיינו של קריאת המגילה להוציא את שאר מצוות היום, אבל יתכן שהשל"ה יודה שאם אין לו מגילה אין מברכים על משלוח מנות ומתנות לאביונים (כמו שלא מצינו שתיקנו עליהם ברכת המצוות כלל).

שנית – ישנו הבדל בין מצוות לברכות, והמקורות שהביא לדבריו הינם נכונים רק לגבי קיום מצווה כמה פעמים (חיבוב מצווה) ולא לגבי ברכת המצוות או שהחיינו של החגים שאינו בא על שמחת הלב (מפני שגם אם אינו שמח כ"כ חייב לברך שהחיינו בחג), הרי זה כחיוב שונה משאר המצוות.

יתכן ליישב בצורה אחרת את המנהג – כמו שמדינא דגמ' יש לקרוע בזמן יציאת נשמה ובכ"ז כיום נוהגים להמתין מלקרוע עד שעת הלוויה¹³, מפני שהקריעה צריכה להעשות מתוך מרירות, כמו כן (ומרוכה מידה טובה ממידת פורענות) יש לנשים יותר שמחה בשעת הדה"נ שזוהי מצווה המוטלת עליהן בכניסת החג (ואע"פ שהזכרנו לעיל שלמרות שהאדם אינו שרוי בשמחה מוטלת עליו חובה לברך ברכת הזמן של החגים, מ"מ וודאי שמצווה מן המובחר לברך ברכה זו בשמחה).

¹¹ ר"ה טז – למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן. ומפרש"י שלא ישטין כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתתמין דבריו. וכן גמ' בסוכה לט – מנהג אנשי ירושלים להחזיק לולביהן כל היום.
¹² מנחת שלמה (להגרש"ז ז איערבך) ח"א – שם מבואר דאין ברכת הזמן חשובה הפסק, מכיוון שכל פעם שמברך מפני "טעותו" (או התחשבות בפוסקים שסוברים כך) אין זה בגדר היסח הדעת בין ברכה לטעימה.
¹³ עיין טושו"ע (ונושאי כליהם) יו"ד סי' ש"מ.

היעב"ץ^{1,2,3} כותב שמנהג הנשים לברך שהחיינו בעת הדלקת הנרות של יו"ט אין לו יסוד דהא עדיף יותר לסדר ברכת שהחיינו על הכוס (ערובין מ:), אבל אין למחות בהן⁴ כיוון שזמן אומרו אפי' בשוק ואין הכוס לעיכובא.

הרב שמואל אהרון יודלביץ'⁵ (מחבר הספר "החשמל לאור ההלכה") מעיר שברכת שהחיינו מהווה הפסק בין ברכת המצוות להדלקה⁶ (לדין כפסק המ"ב שיש לברך ביו"ט לפני ההדלקה).

לכן מסיק דהמברכות זמן יעשו זאת לאחר הדלקת כל הנרות ולכל הפחות לאחר הדלקת נר אחד (הוא משווה זאת למסיה באמצע בדיקת חמץ עיי"ש).

הרב אפרים עובד⁷ אומר שלמרות שאין איסור (עכ"פ בדיעבד) לברך זמן בהדה"נ, יש בכך כמה מכשולות (וע"כ, לדעתו נכון שתשנה מנהגה):
1 – כיוון שבירכה שהחיינו קיבלה ע"ע קדושת יו"ט ונאסרה בעשיית מלאכה ואפילו תנאי אינו מועיל לה לכו"ע⁸.

2 – אם יוצאת יד"ח קידוש מאחר לא תענה אמן על ברכת שהחיינו, דהווי הפסק לחלק מן הפוסקים (הר"ב, לעומת זאת לדעת האגרו"מ⁹ כן תענה אמן).

3 – אם מקדשת לעצמה תזוהר לא לברך שוב שהחיינו¹⁰.

4 – יכולה לטעות ביו"ט שביעי של פסח לברך שהחיינו (מתוך רגילותה) ושם אין כלל שייכות לברכת שהחיינו.

¹ שו"ת שאלת יעב"ץ סי' ק"ז.

² וכ"כ בא"ח ח"ב סי' י"א – המדליק נר בליל יו"ט אומר אקב"ו להדליק נר של יו"ט וא"צ לומר זמן.

³ ברכ"י יו"ד סי' ר' – הנשים שנהגו לברך צריך למחות בהן (כנראה מפני שאין זה לכתחילה, ואולי מהטעם שיבואר לקמן דהווי הפסק בין ברכת המצוות למצווה).

⁴ וכן הוא נהג באשתו שהיתה ממשפחת ת"ח ואילו לא ראתה בבית אביה לא היתה נוהגת כך (למרות שלדעתו אין זה המנהג המובחר).
⁵ מוריה ג' שנה א' עמוד ט"ו.

⁶ הוא אומר שעל היעב"ץ (שאמר דאין למחות במברכות שהחיינו) לא יקשה מפני שיתכן שהוא סובר שיש לברך לאחר ההדלקה (כמג"א), אבל על הרע"א יקשה כי הוא סובר שמברכים לפני ההדלקה מחד, ומאידך הביא להלכה את דברי היעב"ץ.

⁷ תורת המועדים ג' דיני הדה"נ ט"ו.

⁸ עפ"י הגמ' בערובין מ:

⁹ כיוון שיוצאת יד"ח בקידושו בטלה לגביה והואיל וישנה חובה לענות אמן אחרי ברכה גם אם אין יוצאים בה יד"ח. (וכמו לדעת הרוקח לאחר טעימת הבוצע אין על המסובים דין הפסק – למרות שלא נפסק כך להלכה) וראיה מקידוש ליל סוכות שלהרמב"ם שאין אישה מברכת על מ"ע

שהז"ג לא מצינו שאסור לה לענות אמן מדין הפסק (לכאורה זו ראייה שאין עליה תשובה).

¹⁰ ואפילו בליל פסח, כיוון שלא תיקנו ברכת שהחיינו על מצה, כמו שבפורים מברכים רק על מקרא מגילה שהחיינו ולא על שאר המצוות (ואפילו אם אין לו מגילה). וכ"ש בליל סוכות שאינה חייבת במצוות אכילה בסוכה.

מערכת אשכולות מברכת את רבני, אברכי ועובדי ותלמידי ישיבת כרם ביבנה, קוראי העלון דבכל אתר ואתר וכל בית ישראל בברכת שנה טובה וגמר חתימה

טובה!

עקב צ'ין הזמנים העלון הבא ייצא איזה בשבוע פרשת לך לך.

מזל טוב

לאיתמר שטראוס (ה'), לאירוטיו

קניין ד' אמות

ראובן דויטש (ה')

ונראה לתרץ את שאלת ר' אלחנן בדרך אחרת: במשנה בב"מ (י.) כתוב: "ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה". ומבואר בגמרא שהמוצא את המציאה יכול לקנותה בקנין ד"א שהוא קנין שתקנו חכמים, וזוהו שנפל על המציאה הראה בפירוש שאין נח לו לקנות בקנין ד"א, והוי כאילו אמר אי אפשי בתקנת חכמים.

ובנמוק"י על הרי"ף (שם) מבאר שמשום שקנין ד"א הוא מתקנת חכמים יכול לומר אי אפשי, אבל בקנין דאורייתא – הקניין יכול אף גילה דעתו שרוצה לקנות בדרך אחרת.

ונראה, שכל זה הוא דוקא כשמראה בעצמו שלא נח לו בתקנת חכמים כמו שנופל על המציאה ולא "סומך" על תקנת חכמים שתקנה לו המציאה בד"א. וכן באישה שאומרת "איני ניוזנת ואיני עושה" הוא דוקא כשאומרת כן ומראה שאין נח לה בתקנת חכמים. אבל זו שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה – מי אמר שלא היה נח לה בתקנת חכמים לאחר הגט הגיע לתוך ד"א שלה או שהגט ספק הגיע לתוך ד"א שלה. ומה שתגיד עכשיו שלא רוצה לקנות את הגט בקנין ד"א – אינו מועיל אחרי שכבר חל הקנין. ועניין זה מוכח מהגמרא בע"ז שם ואומרת המענה שאם זרק גט לחצירה של האישה היא מגורשת, ושואלת הגמרא, איך יש מציאות של חצר ששייכת רק לאשה ולא לבעל, הרי מה שקנתה אישה קנה בעלה? ומתוצאת הגמרא, שמדובר שכתב לה "דין ודברים אין לי בנכסין", דבלשון הווי הוא מסתלק מהנכסים. על כן חשיב חצר רק שלה. ושואלת הגמרא, איך מועיל לשון כזה, הרי לאחר שזכה בנכסים לא יכול לסלק עצמו מהם, ומידי לאחר שנישאת כבר זכה בנכסים? ומתוצאת הגמרא, שכתב לה בעודה ארוסה שעדין לא זכה בנכסים, ואז – לפני שזכה בנכסים – הסתלק מהם.

א"כ, גם בנידון דידן לא יועיל שתאמר האשה שאינה חפצה בקנין ד"א שתקינה חכמים אחר שהגיע (או ספק הגיע) הגט לד' אמותיה. וכעת מובן מדוע אינה יכול לומר אי אפשי, דאין אנו יודעים אם אכן היתה מעוניינת בקניית הגט לפני שידעה שתהיה ספק מגורשת.

מדנו השבוע בדף עח. שאדם שזרק גט לאשתו ונפל קרוב לה מגורשת מדין ד' אמות שתקנו חכמים שקונות, ואם נפל סמוך אליו אינה מגורשת. ספק קרוב לו ספק קרוב לה הרי היא ספק מגורשת.

שואל ר' אלחנן וסרמן: הרי קנין ד"א הוא מתקנת חכמים, וא"כ באשה שאינה חפצה להתגרש ובעיקר באשה שנפל גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה שהיא ספק מגורשת, אז ודאי שלא נח לה בקנין זה, א"כ מדוע שלא תאמר אי אפשי בתקנת חכמים. שהרי למדנו במסכת כתובות (נח.): שאשה שתקנו חכמים שמעשה ידיה יהיה לבעלה תחת מזונות שמחויב הבעל לתת לה – אם תגיד אי אפשי בתקנת חכמים שרוצה לזון עצמה ולקחת מעשה ידיה לעצמה – ראשית לעשות כן.

א"כ גם אצלנו, מדוע שלא תאמר אי אפשי בתקנת חכמים ואז הגט לא יקנה לה בתוך ד"א?

ומתוך ר' אלחנן שני תירושים:

א. בגיטין (דף יב.): למדנו את השקלא וטריא במח"ר"מ ורובן אם זו זכות לעבד שיצא מתחת יד אדונו לחירות או חובה היא לו. ואומרת הגמ' שם שעבד שברח מאדונו אין האדון יכול לתת לו גט שחרור כי לא יודע היכן הוא, אבל אם ימצא את העבד וזרוק לידו את הגט על אף שהעבד לא מעוניין להשתחרר הרי העבד משוחרר וא"כ מדוע משוחרר, הרי קנין ד"א הוא מתקנת חכמים ויכול העבד לומר אי אפשי בתקנת חכמים.

ומסביר ר' אלחנן שכיוון שיש הלכה שמה שקנה העבד קנה האדון, א"כ קנה הרב מיד את הד' אמות של עבדו, ולאחר מכן מהני הגט לשחררו מדין חצרו וגיטו באים כאחד.

ב. עוד אפשר לתרץ לפמש"כ הראשונים, שהרי מועיל קנין ד"א דרבנן להפקיע איסור אשת איש דאורייתא שהרי רק מתקנת חכמים ד"א קונות וחשיב שקיבלה את הגט מדאורייתא. ואיך זה מועיל?

אלא בהכרח זה פועל מדין אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה, ולכן לא אכפת לנו שתאמר עכשיו שאי אפשי בתקנת חכמים שיקנה לי בקנין ד"א, כיוון דבין כך ובין כך בעינין לדין אפקעינהו רבנן לקידושין.

קול דודי דופק

ר'נתנאל שושן

לקח בתשובה

אתה שקרן! הרי הבטחת לאמא שתתנהג יפה! ופעם הראשונה דוד ענה: "לא אני שקרן אלא כביכול "הוא" שקרן... אמא אמרה שאם אלמד ואתפלל יפה היא תחזור, ואני התפללתי והיא לא חזרה..."

אני לא יודע מה קורה היום עם דוד, אני רק יודע שהוא ירד לארה"ב, התחתן עם גויה ונולדו להם שלושה גויים קטנים!

הוא החליף את שמו לשם גויי – ג'ים, וניתק כל קשר עם היהדות. "אחות", זועק החולה, "חביאי לי בבקשה טלפון, אני חייב לדבר עם דוד שלי, בעוד מספר רגעים אפגוש בשמים את אמו, והיא נורא תכעס עלי. מה שהיא בנתה אצל דוד, אני הרסתי. דיברתי עם ילד בן עשר כמו אדם בן ארבעים".

החולה שמריהו מתקשר לבנו דוד.

הטלפון תפוס, ובצליל התפוס החולה שמריהו גלאס מחזיר את נשמתו ליוצרה. וביתיים בארה"ב...

אף אחד לא יכול להרגיז את הגביר הגדול ג'ים (דוד לשעבר). רק מילה אחת יכולה להוציא אותו משלוותו – דוד.

הוא לא מסוגל לשמוע שום דבר שמקשר אתו ליהדות.

הוא ניתק כל קשר.

יום אחד הוא מקבל טלפון: "שלום דוד!" (הוא חושב לעצמו – "מי מעז לקרוא לי בשם הזה?") מדברים ממדינת ישראל מבית החולים תה"ש. אביך שמריהו גלאס טסר, ההלוויה תצא בעוד מספר שעות, שלום!"

לפתע זעזוע עמוק עובר על דוד, "אבא שלי!" הוא טס מיד לארץ, מגיע לביה"ח תה"ש, פוגש את הרב ושואלו:

"תגיד לי, אבא למד גמרא לפני שנפטר?" – "לא"

"אבא קרא תהילים לפני שנפטר?" – "לא"

"אבא הספיק לקרוא קריאת שמע לפני שנפטר?" – "לא"

"אז מה עשה אבא לפני שנפטר?"

"הוא חשב עליך, דיבר עליך והתקשר אליך אך הטלפון היה תפוס ובצליל התפוס אביך נפטר".

פתאום פורצת זעקה מליבו: "אבא, אבא! אילו הייתי יודע שאתה על קו הטלפון... מה שווה אשתי הגויה, מה שוים הילדים הגויים, מה שווה כל אמריקה הגדולה... הייתי עוזב את הכל והייתי רץ רק אליך אבא..."

הנמשל זה אנתנו: "קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי" הקב"ה מתקשר אלינו – "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". אנו צריכים לזעוק: "אבא, אבא! אילו היינו יודעים שאתה על קו הטלפון... קול דודי דופק... הייתי עוזב את כל תאוות החיים והייתי רץ רק אליך, אבא!"

הבטחה של אמא זה הבטחה... אך הנורא מכל קרה ובגיל עשר התייתם דוד מאמו. בתוך שבוע הארון הגיע ארצה והרכב של חברה קדישא עמד מחוץ לבית.

באותו רגע כל זיק הילדות של דוד פסק. הקדיש נאמר בקרירות.

מאותו יום דוד התדרדר מדכי אל דכי, עד שפעם אחת תפסתי אותו מחלל שבת! נתתי לו סטירה: "איך אתה לא מתבייש? אמא שבשמים מצטערת בגללך!"

אמא, מתי את חוזרת? אני לא יכול בלעדייך..."

"אני מקווה בהקדם..."

"אמא, לא מקווה! תבטיחי לי שתוך שבוע תחזירי!"

"אני מבטיחה..."